

УДК 322:2-67:316.647.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2026-23-16>

Андрій Міщук

ORCID: 0000-0002-2585-7110

Мар'яна Міщук

ORCID: 0000-0002-2589-6582

РОЛЬ РЕЛІГІЙНИХ ЛІДЕРІВ (НА ПРИКЛАДІ УГКЦ) У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕЛІГІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

У статті досліджується роль релігійних лідерів (на прикладі УГКЦ) у забезпеченні та підтриманні релігійної толерантності в сучасному суспільстві. Актуальність теми зумовлена зростанням значення міжрелігійного діалогу, посиленням конфесійного різноманіття та необхідністю пошуку ефективних механізмів запобігання релігійним конфліктам у глобалізованому світі. Релігійні лідери розглядаються як важливі актори суспільно-політичного процесу, здатні впливати на формування ціннісних орієнтацій вірян, суспільних установок і рівня міжконфесійної взаємодії. Проаналізовано визначення поняття релігійної толерантності, її змістові характеристик та основні функції у забезпеченні суспільної стабільності. Особливу увагу приділяється ролі духовних авторитетів. Підкреслюється, що релігійні лідери виступають посередниками між релігійними громадами та суспільством, сприяючи поширенню ідей взаємоповаги, терпимості та співіснування. У статті розглянуто практичні приклади діяльності релігійних інституцій у сфері міжконфесійного діалогу, а також їхній вплив на формування громадянської культури та соціальної згуртованості. Визначено, що ефективність забезпечення релігійної толерантності значною мірою залежить від рівня відповідальності релігійних лідерів, їхньої відкритості до співпраці та здатності до конструктивної комунікації. У результаті дослідження зроблено висновок, що релігійні лідери відіграють ключову роль у зміцненні міжконфесійного миру та формуванні толерантного суспільного середовища. Їхня діяльність є важливим чинником запобігання конфліктам на релігійному ґрунті та розвитку культури взаємоповаги в багатоконфесійних суспільствах.

Ключові слова: релігія, політика, релігійні лідери, релігійна толерантність, міжконфесійний діалог, конфесійні відносини, релігійний плюралізм, міжрелігійна взаємодія, культура толерантності.

Вступ. У сучасних умовах розвитку глобалізованого та багатоконфесійного суспільства питання релігійної толерантності набуває особливої актуальності. Посилення міжкультурних і міжрелігійних контактів, а також зростання впливу релігійного чинника на суспільно-політичні процеси зумовлюють необхідність переосмислення ролі релігійних інституцій та їхніх представників у забезпеченні стабільності й гармонійного співіснування різних конфесій.

У цьому контексті значну увагу привертає діяльність релігійних лідерів, які виступають не лише духовними наставниками, а й важливими суспільними фігурами, здатними впливати на формування ціннісних орієнтацій та поведінкових моделей вірян. Їхня позиція часто визначає характер взаємин між релігійними громадами, рівень відкритості до діалогу та готовність до конструктивної взаємодії.

Водночас у науковому дискурсі недостатньо комплексно розкрито механізми впливу релігійних лідерів на процеси формування толерантного середовища, що зумовлює потребу в подальшому дослідженні цієї проблематики. Особливої уваги потребує аналіз їхньої ролі у зміцненні міжконфесійного миру. Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена

© А. Міщук, М. Міщук, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

необхідністю теоретичного осмислення та практичного аналізу ролі релігійних лідерів у забезпеченні релігійної толерантності як важливого чинника суспільної стабільності та розвитку культури взаємоповаги.

Мета та завдання статті. Метою статті є комплексне дослідження ролі релігійних лідерів (на прикладі УГКЦ) у формуванні та забезпеченні релігійної толерантності в сучасному суспільстві, а також визначення їхнього впливу на розвиток міжконфесійного діалогу й зміцнення суспільної стабільності. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення низки завдань, зокрема: розкриття сутності релігійної толерантності; характеристика релігійних лідерів як важливих суб'єктів суспільно-політичного та духовного впливу; аналіз їхньої ролі у формуванні міжконфесійних відносин і культури діалогу.

Методи. Під час дослідження використано загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання, зокрема аналіз, синтез, що дали змогу розкрити особливості функціонування релігійних лідерів у процесі забезпечення релігійної толерантності. Метод аналізу застосовувався для розуміння релігійної толерантності та ролі релігійних лідерів у сучасному суспільстві, тоді як синтез забезпечив узагальнення отриманих результатів і формування цілісного уявлення про їхній вплив на міжконфесійні відносини. Системний підхід застосовано для розгляду релігійної толерантності як складного багаторівневого явища, що формується під впливом взаємодії релігійних, соціальних і політичних чинників, а також для визначення місця релігійних лідерів у структурі суспільних комунікацій. Отримані результати дали змогу сформулювати узагальнені висновки щодо значення релігійного лідерства у зміцненні міжконфесійного миру та соціальної стабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подолання кризових явищ, у яких перебуває сучасне українське суспільство, передбачає не лише трансформацію соціально-економічних і політичних інститутів, але й формування нової системи морально-етичних цінностей, що визначають поведінкові моделі особистості та характер суспільних відносин. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність релігійних лідерів, які здатні впливати на духовні орієнтири суспільства та сприяти утвердженню культури толерантності.

З огляду на це, доцільним є уточнення сутнісного змісту поняття «релігійний лідер». Під ним слід розуміти особу, яка виконує керівну роль у межах певної конфесії або релігійної організації, забезпечує організацію богослужінь, дотримання релігійних норм, традицій і доктрин, а також репрезентує інтереси відповідної релігійної спільноти у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Водночас у сучасних умовах глобальних соціальних трансформацій роль релігійних лідерів істотно розширюється та виходить за межі суто внутрішньоцерковної діяльності, набуваючи виразного публічного характеру. Це зумовлює їхню активну участь у суспільних і медійних комунікаціях, що сприяє не лише трансляції духовних цінностей, а й формуванню моральних орієнтирів у широких соціальних групах.

У цьому зв'язку особливої ваги набуває питання механізмів впливу релігійних лідерів на суспільство. Релігійні діячі, які володіють високим духовним і моральним авторитетом, мають здійснювати свій вплив передусім через морально-етичні засоби, апелюючи до совісті людини та стимулюючи добровільне прийняття духовних і ціннісних настанов. Логічним продовженням цього є перехід до розуміння лідерства саме в християнській парадигмі, де центральне місце посідає ідея служіння. Християнське лідерство постає як інтеграція духовного виміру та моральної відповідальності, у межах якої авторитет ґрунтується не на владних повноваженнях, а на здатності до самовідданого служіння ближньому та спільному благу.

Християнське лідерство розглядається як форма служіння, що поєднує духовне вдосконалення особистості з усвідомленою соціальною відповідальністю. У такій інтерпретації лідер постає не як носій влади у традиційному розумінні, а як служитель спільноти,

покликаний спрямовувати інших до добра через практику любові, морального прикладу та розпізнавання Божої волі. У цьому контексті провідним принципом християнського лідерства виступає орієнтація на духовні цінності, що забезпечують гармонізацію внутрішнього світу людини та її взаємин із суспільством [4].

Трансформація соціальних і політичних умов функціонування Церкви актуалізує потребу для її релігійних лідерів у модернізації підходів до організації та реалізації власної діяльності відповідно до викликів часу. Водночас така модернізація має відбуватися із збереженням базових принципів християнської духовності як фундаментального світоглядного підґрунтя [5].

Поняття релігійного лідера тісно пов'язане з поняттям духовного лідера, однак не тотожне йому. Духовний лідер – це особа, яка здійснює провідницьку роль у релігійній або духовній спільноті, спираючись не лише на організаційні чи адміністративні повноваження, а передусім на внутрішню віру, моральні принципи та відданість духовним цінностям. Його діяльність розглядається як служіння, що ґрунтується на любові, милосерді, смиренні, жертовності та вірності, а також на прагненні спрямовувати людей до духовного зростання і гармонії з вищими цінностями. У християнській традиції духовне лідерство пов'язується з дією Святого Духа, Який надихає та скеровує лідера у його місії служіння людям і Богові, формуючи здатність діяти відповідно до Божого задуму. Важливою ознакою духовного лідера є також відповідальність за доручену йому спільноту, усвідомлення необхідності звітувати за свої дії та постійне прагнення до моральної досконалості [16].

Якщо релігійний лідер, передусім, виконує інституційні та канонічні функції, то духовний лідер акцентує увагу на внутрішньому моральному авторитеті, особистому прикладі та духовному впливі на людей. Проте, у багатьох випадках одна й та сама особа може репрезентувати обидва виміри, поєднуючи адміністративне керівництво релігійною спільнотою з духовним наставництвом і формуванням ціннісних орієнтирів вірян. Яскравим прикладом такого поєднання є діяльність Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

За твердженням Оксани Волинець, важливою складовою цієї національно свідомої еліти, яка продукувала ідеї відродження національної ідентичності та релігійного життя в Україні наприкінці ХХ ст., було духовенство власне УГКЦ. Воно виступало не лише як релігійний інститут, а й як активний суб'єкт суспільних змін [2].

Релігійні лідери УГКЦ відігравали та відіграють важливу роль в розвитку міжконфесійного діалогу та утвердженні принципів релігійної толерантності в українському суспільстві.

Щодо поняття «толерантність», то воно набуло поширення у публічному дискурсі в Англії у XVII ст., де використовувалося для позначення терпимого ставлення до представників інших християнських конфесій без загострення суперечок щодо істинності того чи іншого віровчення або практик церковного життя. Водночас генезу цього поняття пов'язують із подіями у Франції, зокрема з ухваленням Нантський едикт, який закріпив принципи конфесійної віротерпимості щодо гугенотів після трагічних наслідків Варфоломіївська ніч [15].

Толерантність як соціально-філософська та етико-політична категорія характеризується комплексом змістових ознак, що відображають її роль у регулюванні міжособистісних і суспільних відносин. У науковому розумінні вона постає як система ціннісних орієнтацій, норм і практик, що ґрунтуються на визнанні права на інакшість, повазі до різноманіття та відмові від дискримінаційних форм взаємодії. Її змістова структура охоплює не лише терпиме ставлення до відмінностей, але й активну готовність до діалогу, взаєморозуміння та співпраці між представниками різних соціальних, культурних і конфесійних груп.

У контексті забезпечення суспільної стабільності толерантність виконує низку ключових функцій. Насамперед, інтеграційну, оскільки сприяє об'єднанню різнорідних соціальних груп у межах єдиного суспільного простору на основі спільних правил співжиття. По-друге,

превентивну, яка полягає у запобіганні конфліктам, що можуть виникати на ґрунті етнічних, релігійних або культурних відмінностей. По-третє, регулятивну функцію, що забезпечує стабільність соціальних взаємодій через закріплення норм взаємоповаги та відповідальності.

Поняття «толерантність» у своєму етимологічному вимірі трактується як здатність до терпимості та витримки щодо відмінностей. В історичній ретроспективі її первинним проявом виступала віротерпимість, яка стала однією з найдавніших форм утвердження принципу прийняття «інакшості» у суспільстві [14].

Як зазначає З. Антонюк, сучасна церква не пропонує конкретних моделей економічного чи політичного устрою і не ототожнює себе з жодною політичною системою, проте її місія полягає у формуванні умов для реалізації духовних завдань та утвердженні гуманістичних цінностей, що, своєю чергою, позитивно впливає на суспільний розвиток і сприяє гуманним способам розв'язання соціальних конфліктів [1, с. 73]. Саме ця гуманістична спрямованість діяльності Церкви створює підґрунтя для розвитку релігійної толерантності як практики поваги до різноманіття світоглядних і конфесійних позицій.

Релігійна толерантність є складним багатовимірним соціокультурним феноменом, що відображає рівень зрілості суспільства, його здатність до прийняття релігійного різноманіття та забезпечення мирного співіснування різних конфесій. У науковому дискурсі вона трактується як система ціннісних установок, норм і практик, спрямованих на визнання права кожної особи на свободу світогляду і віросповідання, а також на повагу до релігійних переконань інших.

Сутнісною характеристикою релігійної толерантності є не лише пасивна «терпимість» до відмінностей, але й активне прийняття плюралізму релігійних традицій як об'єктивної реальності сучасного світу. Вона передбачає відмову від дискримінації за конфесійною ознакою, готовність до міжконфесійного діалогу та співпраці, а також формування культури взаємоповаги у суспільстві.

У структурному вимірі релігійну толерантність доцільно розглядати як сукупність кількох взаємопов'язаних компонентів: когнітивного (усвідомлення різноманітності релігійних систем і знання про них), емоційно-ціннісного (позитивне або принаймні нейтральне ставлення до представників інших конфесій) та поведінкового (готовність до конструктивної взаємодії і недопущення конфліктних форм поведінки на релігійному ґрунті).

Формування релігійної толерантності є тривалим і складним процесом, що залежить від низки чинників, зокрема рівня освіти, характеру державної політики у сфері державно-церковних відносин, діяльності релігійних організацій, а також загального стану політичної культури суспільства.

Прикладом ефективної реалізації функції релігійного лідерства у сфері забезпечення толерантності є діяльність провідних ієрархів, зокрема, Митрополита Андрея Шептицького, Кардиналів Йосифа Сліпого, Мирослава-Івана Любачівського, Любомира Гузара та Патріарха Святослава, які через релігійно-церковну та культурно-просвітницьку діяльність утверджували та продовжують утверджувати цінності взаємоповаги, моральної відповідальності та мирного співіснування різних конфесій, базуючись на взаємоповазі та відповідальності

У цьому контексті особливої уваги заслуговує діяльність Митрополита Андрея Шептицького, який вирізнявся послідовною позицією релігійної толерантності, що ґрунтувалася на християнських засадах любові до ближнього та поваги до людської гідності. У своїй пастирській і громадській діяльності він демонстрував відкритість до представників різних конфесій і етнічних спільнот, незалежно від їхнього соціального чи політичного статусу.

Його підхід до міжрелігійних і міжнаціональних відносин характеризувався прагненням до діалогу, взаєморозуміння та мирного співіснування. Це проявлялося як у підтримці міжконфесійної співпраці, так і в захисті прав людей інших віросповідань (зокрема, єврейської спільноти [13]), що особливо актуалізувалося в умовах суспільно-політичних потрясінь першої половини ХХ століття.

Почуття власної гідності Андрей Шептицький розглядав як фундаментальну передумову формування гармонійних міжособистісних взаємин. У його інтерпретації гідність виступає не лише індивідуальною характеристикою особистості, але й універсальною моральною категорією, що визначає характер соціальної взаємодії. Відтак, повага до гідності іншої людини передбачає визнання її ідентичності як самодостатньої цінності, незалежно від конфесійної, національної чи соціальної належності. У цьому контексті гідність людського життя постає як ключова етична вимога, яка регулює поведінкові орієнтири особистості та визначає межі допустимого у взаєминах між людьми [7].

Такий підхід концептуально співвідноситься із заповіддю любові до ближнього, що посідає центральне місце у християнській етичній традиції. Саме через таку парадигму гідність інтерпретується як основоположний принцип католицької антропології, який зумовлює необхідність утвердження поваги, взаєморозуміння та відповідальності у суспільстві.

Митрополит розглядав Церкву як інституцію, що покликана не лише зберігати, але й актуалізувати християнські етичні принципи відповідно до викликів часу. Зокрема, він наголошував, що, спираючись на незмінні засади християнської віри й моралі, Церква здатна відігравати активну роль у розв'язанні соціальних проблем і сприяти утвердженню миру та справедливості в суспільстві [9, с. 140–141].

Важливим аспектом формування культури релігійної толерантності у суспільстві є система морального виховання, яку Андрей Шептицький розглядав як багаторівневий процес, що реалізується через такі соціальні інститути, як Церква, родина, громада та добровільні об'єднання. Саме ці осередки, на його переконання, забезпечують формування морально зрілої особистості, здатної до відповідальної участі в суспільно-політичному житті.

Особливу увагу Андрей Шептицький приділяв також моральним засадам здійснення влади. На його думку, провідна роль влади полягає у служінні загальному благу, захисті свобод громадян і родини, а також у створенні правових умов для реалізації природних прав людини [3, с. 521–522]. Водночас він підкреслював закономірність: чим ширшою є участь громадян у здійсненні влади, тим вищими мають бути їхні моральні якості, сформовані на основі євангельських принципів [3, с. 525].

Такий підхід має безпосередній зв'язок із формуванням релігійної толерантності, оскільки передбачає розвиток відповідальності, поваги до інших та готовності до співжиття у багатоманітному суспільстві. Центральним принципом, здатним протидіяти суспільним дисфункціям, митрополит вважав християнську любов, яка проявляється у милосерді та підтримці потребуючих. Саме любов, за його переконанням, є фундаментом стабільної та легітимної влади, оскільки лише така влада, що ґрунтується на моральних засадах, здатна забезпечити тривалий суспільний розвиток і гармонійні відносини між людьми [8, с. 65; 12].

Розвинуте Андрей Шептицький розуміння гідності та християнської любові як основи суспільних взаємин знайшло своє продовження у діяльності його наступників, зокрема Кардинала Йосифа Сліпого. В умовах складних історичних випробувань він акцентував увагу на збереженні духовної ідентичності, водночас підкреслюючи необхідність поваги до інших та відкритості до міжконфесійного діалогу.

Подальший розвиток ідей релігійної толерантності простежується у вченні Кардинала Любомира Гузара, який розглядав її як невід'ємний елемент моральної культури особистості та суспільства загалом. На його переконання, Церква покликана формувати у віруючих відповідальне ставлення до громадянських обов'язків, виховуючи їх у дусі активної участі в житті суспільства, взаємної підтримки та служіння спільному благу [12].

Водночас важливим практичним виявом реалізації цих принципів стало добровільне зречення влади Кардиналом, що засвідчило його послідовність у дотриманні морально-етичних засад християнського служіння. Такий крок можна інтерпретувати як прояв особистісної

відповідальності, смирення та усвідомлення служіння не як інструменту владарювання, а як форми духовного проводу, зорієнтованого на благо спільноти.

У контексті дослідження ролі релігійних лідерів УГКЦ у забезпеченні релігійної толерантності цей приклад набуває особливого значення. Він демонструє, що авторитет релігійного лідера формується не лише через проголошення моральних настанов, але й через особистий приклад їх практичного втілення. Саме така модель лідерства сприяє утвердженню довіри, розвитку культури діалогу та взаємоповаги, що є необхідними передумовами формування як релігійної, так і ширшої суспільної толерантності.

У цьому контексті показовою є позиція Патріарха Святослава, який у своїй діяльності послідовно продовжує традицію поєднання духовного авторитету з відкритістю до суспільного діалогу.

Зокрема, Патріарх наголошує на важливості виховання культури взаєморозуміння, здатності до співпереживання та прийняття іншого як рівноцінного суб'єкта суспільних відносин. Його бачення толерантності ґрунтується на християнських цінностях любові та гідності, які мають бути не лише проголошені, але й реалізовані у повсякденній практиці міжлюдської взаємодії.

Підкреслюючи значення родинного виховання у формуванні моральних орієнтирів особистості, він зазначає, що саме своєму батькові завдячує тією життєвою поставою, яка навчила його любити людей, розуміти їх і не соромитися щирого, сповненого любові ставлення до інших [11].

Такий підхід відображає глибинний зв'язок між особистісним досвідом і формуванням цінностей толерантності, адже здатність до емпатії, відкритості та поваги до іншого закладається передусім у процесі первинної соціалізації. У цьому контексті індивідуальний приклад родинного виховання трансформується у ширшу етичну позицію, що знаходить своє відображення у публічній діяльності релігійного лідера.

Патріарх Святослав бере активну участь у роботі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій як координаційного майданчика міжконфесійного та державно-церковного співробітництва.

У межах таких зустрічей обговорюються питання функціонування релігійних інституцій в умовах воєнного стану, їхня роль у забезпеченні духовної підтримки населення, зокрема військовослужбовців і цивільних осіб, що постраждали від збройної агресії. Особливе місце у діяльності релігійних лідерів посідає душпастирське служіння, яке поєднує духовну опіку, психологічну підтримку та гуманітарну допомогу, сприяючи подоланню соціальної травмизації суспільства [10].

Досвід Української Греко-Католицької Церкви у сфері утвердження діалогу та взаємоповаги між конфесіями свідчить, що принципи релігійної толерантності мають універсальний характер і реалізуються не лише на національному, а й на глобальному рівні.

У вересні 2025 року в столиці Астана відбувся VIII Конгрес лідерів світових і традиційних релігій, присвячений проблематиці міжрелігійного діалогу та його значенню для майбутнього людства. У своєму посланні до учасників форуму Папа Лев XIV наголосив на необхідності консолідації зусиль релігійних спільнот задля досягнення спільного блага та утвердження єдності через віру.

Особливу увагу у зверненні приділено концепції синергії як важливого чинника сучасного міжрелігійного діалогу. Папа підкреслює, що «коли релігійні лідери об'єднуються... вони свідчать про те, що віра об'єднує більше, ніж розділяє». У цьому контексті релігія постає не як джерело конфліктів, а як чинник «зцілення та примирення», що набуває особливої актуальності в умовах глобальної нестабільності та зростання насильницьких протистоянь. Синергія, за його словами, означає не лише співпрацю, але й усвідомлення глибокої

взаємозалежності між людьми та народами, що відображає фундаментальні засади людського співіснування [6].

Висновки. Отже, релігійні лідери відіграють вагомий роль у забезпеченні та підтриманні релігійної толерантності в сучасному суспільстві. Їхній вплив виходить за межі суто духовної сфери та набуває суспільно-політичного значення, оскільки вони здатні формувати ціннісні орієнтації вірян, сприяти розвитку культури міжконфесійного діалогу та знижувати рівень конфліктогенності в релігійному середовищі. Узагальнення дозволило визначити релігійну толерантність як важливу складову стабільного розвитку багатоконфесійного суспільства, що ґрунтується на принципах взаємоповаги, визнання релігійного різноманіття та готовності до конструктивної взаємодії. Релігійні лідери розглядаються як ключові посередники між релігійними громадами та суспільством, які сприяють поширенню ідей миру, діалогу та взаєморозуміння. Ефективність формування толерантного середовища значною мірою залежить від відповідальності духовних авторитетів, їхньої відкритості до співпраці. Участь релігійних інституцій у міжконфесійному діалозі сприяє зміцненню соціальної згуртованості та розвитку громадянської культури.

Література:

1. Антонюк З. Побудова громадянського суспільства в Україні та християнське соціальне вчення. *Релігія і суспільство в Україні: фактори змін*. Матеріали міжнародної конференції 15–16 травня 1998 р. м. Київ. К., 1998. С. 68–75.
2. Волинець О. Релігійний чинник в українському етнодержавотворенні (на прикладі УГКЦ). URL: <http://www.vuzlib.org/articles/2315>
3. Із декрету до духовенства п.з. Ідеалом нашого національного життя. 1941 р., грудень, з АЄп. Собору 1942 р. *Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899–1944*. У 2 томах. – Т.2.- К.1. Церква і суспільне питання / За ред. А.Кравчука. Львів: Видавництво отців Василіан “Місіонер”. 1998. 570 с.
4. Кулик А. Невидима сила християнського лідерства. URL: <https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnaluvnevdydyma-syla-khrystyianskoho-liderstva/>
5. Ломачинська І.М. Феномен католицького релігійного лідерства та його соціальна зумовленість. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2010. N 1(20). С. 156-167. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/223>
6. Папа до релігійних лідерів: релігійна синергія може сприяти глобальному миру. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2025-09/papa-do-relihijnyh-lideriv-relihijna-synergiya-spruyaye-myru.html>
7. Параняк П. Р. Проблеми політичної толерантності в ідеях Митрополита Андрея Шептицького. URL: <https://int-konf.org/uk/2014/suchasna-nauka-v-merezhi-internet-27-02-1-03-2014-r/717-paranyak-p-r-problemi-politichnoji-tolerantnosti-v-ideyakh-mitropolita-andreya-sheptitskogo>
8. Пастирське послання митр. Андрея Шептицького до духовенства та вірних Найбільша Заповідь. 1901 р., січня 4/17, Станіславів-Львів. *Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944*. У 2 томах. – Т.2.- К.1. Церква і суспільне питання / За ред. А.Кравчука. Львів: Видавництво отців Василіан “Місіонер”. 1998. 570 с.,
9. Пастирське послання митр. Андрея Шептицького до духовенства О квестії Соціальної. 1904 р., травня 21, Крехів Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і Матеріали 1899-1944. У 2 томах. – Т.2.- К.1. Церква і суспільне питання / За ред. А.Кравчука. Львів: Видавництво отців Василіан “Місіонер”. 1998. 570 с.
10. Релігійні лідери України під час зустрічі з Секретарем РНБО обговорили роль церков у воєнний час. URL: <https://dessa.gov.ua/relihiyni-lidery-ukrainy-pid-chas-zustrichi-z-sekretarem-rnbo-obhovoryly-rol-tserkov-u-voienynu-chas/>
11. Під час війни Церква дає не тільки духовну опіку, а й рятує життя людей, – Блаженніший Святослав (Шевчук), глава УГКЦ. URL: https://risu.ua/pid-chas-vijni-cerkva-daye-ne-tilki-duhovnu-opiku-a-j-ryatuye-zhittya-lyudej--blazhennishij-svyatoslav-shevchuk-glava-ugkc_n163061

12. Савчин Р. Любомир Гузар: «Україна буде такою, якою ми її зробимо». URL: http://vgholos.com.ua/articles/lyubomyr_guzar_ukraina_bude_takoyu_yakoyu_my_ii_zrobymo_121050.html?print=1
13. Терещук Г. Три уроки митрополита Андрея, які зроблять Україну успішною – нащадок роду Шептицьких. URL: <https://velychl.viv.com/try-uroky-mytropolitya-andreya-yaki-zroblyat-ukrayinu-uspishnoyu-nashhadok-rodu-sheptytskyh/>
14. Ханстантинов В. Забезпечення міжконфесійної толерантності як важливий напрям регіональної політики. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/khanstantynov_zabezpechennia.pdf
15. Християнський погляд на принцип «толерантності». URL: <http://www.laityugcc.org.ua/mirjani-v-suspilstvi/articles/xristijanskij-pogljad-na-princip-tolerantnosti.html>
16. Що таке духовні лідери церкви? URL: <https://dalek.zirka.v.ua/ukraincyam/shho-take-dukhovni-lideri-cerkvi.html>

References:

1. Antoniuk Z. *Pobudova hromadianskoho suspilstva v Ukraini ta khrystyianske sotsialne vchennia* [Building Civil Society in Ukraine and Christian Social Teaching]. Relihiia i suspilstvo v Ukraini: faktory zmin. Materialy mizhnarodnoi konferentsii 15–16 travnia 1998 r. m. Kyiv. Kyiv, 1998. S. 68–75.
2. Volynets O. *Relihiinyi chynnyk v ukrainskomu etnoderzhavotvorenni (na prykladi UHKTs)* [Religious Factor in Ukrainian Ethno-State Formation (on the Example of the UGCC)]. URL: <http://www.vuzlib.org/articles/2315>
3. *Iz dekretu do dukhovenstva p.z. Idealom nashoho natsionalnogo zhyttia. 1941 r., hruden* [From the Decree to the Clergy “The Ideal of Our National Life”, December 1941]. Mitropolit Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Dokumenty i materialy 1899–1944. T.2. K.1. Lviv, 1998. S. 570.
4. Kulyk A. *Nevydyma syla khrystyianskoho liderstva* [The Invisible Power of Christian Leadership]. URL: <https://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/nevydyma-syla-khrystyianskoho-liderstva/>
5. Lomachynska I.M. *Fenomen katolytskoho relihiinoho liderstva ta yoho sotsialna zumovlenist* [The Phenomenon of Catholic Religious Leadership and Its Social Determination]. Epistemolohichni doslidzhennia v filosofii, sotsialnykh i politychnykh naukakh. 2010. №1(20). S. 156–167. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/223>
6. *Papa do relihiinykh lideriv: relihiina synerhiia mozhe spryiaty hlobalnomu myru* [Pope to Religious Leaders: Religious Synergy Can Contribute to Global Peace]. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2025-09/papa-do-relihijnyh-lideriv-relihijna-synergiya-spryyaye-myru.html>
7. Paraniak P.R. *Problemy politychnoi tolerantnosti v ideiakh Mytropolitya Andreia Sheptytskoho* [Problems of Political Tolerance in the Ideas of Metropolitan Andrey Sheptytsky]. URL: <https://int-konf.org/uk/2014/suchasna-nauka-v-merezhi-internet-27-02-1-03-2014-r/717-paranyak-p-r-problemi-politichnoji-tolerantnosti-v-ideyakh-mitropolitya-andreya-sheptytskoho>
8. *Pastyrskie poslannia mytr. Andreia Sheptytskoho do dukhovenstva ta virnykh “Naibilsha Zapovid”* [Pastoral Letter of Metropolitan Andrey Sheptytsky to the Clergy and Faithful “The Greatest Commandment”]. 1901. Mitropolit Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. T.2. K.1. Lviv, 1998. S. 570.
9. *Pastyrskie poslannia mytr. Andreia Sheptytskoho do dukhovenstva “O kvestii sotsialnii”* [Pastoral Letter of Metropolitan Andrey Sheptytsky to the Clergy “On the Social Question”]. 1904. Mitropolit Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. T.2. K.1. Lviv, 1998. S. 570.
10. *Relihiini lidery Ukrainy pid chas zustrichi z Sekretarem RNBO obhovoryly rol tserkov u voiennyi chas* [Religious Leaders of Ukraine Discussed the Role of Churches in Wartime with the NSDC Secretary]. URL: <https://dess.gov.ua/relihiinyi-lidery-ukrainy-pid-chas-zustrichi-z-sekretarem-rnbo-obhovoryly-rol-tserkov-u-voiennyi-chas/>
11. *Pid chas viiny Tserkva daie ne tilky dukhovnu opiku, a y riatuie zhyttia liudei – Blazhennishyi Sviatoslav (Shevchuk), hlava UHKTs* [During the War the Church Provides Not Only Spiritual Care but Also Saves Lives – His Beatitude Sviatoslav Shevchuk, Head of the UGCC]. URL: https://risu.ua/pid-chas-vijni-cerkva-daye-netilki-duhovnu-opiku-a-j-ryatuye-zhittya-lyudej--blazhennishij-svyatoslav-shevchuk-glava-ugkc_n163061
12. Savchyn R. *Liubomyr Huzar: “Ukraina bude takoiu, yakoiu my yii zrobymo”* [Lubomyr Husar: “Ukraine Will Be What We Make It”]. URL: http://vgholos.com.ua/articles/lyubomyr_guzar_ukraina_bude_takoyu_yakoyu_my_ii_zrobymo_121050.html

13. Tereshchuk H. *Try uroky mytropolyta Andreia, yaki zroblia Ukrainu uspishnoiu – nashchadok rodu Sheptytskykh* [Three Lessons of Metropolitan Andrey That Will Make Ukraine Successful – Descendant of the Sheptytsky Family]. URL: <https://velychlviv.com/try-uroky-mytropolyta-andreya-yaki-zroblyat-ukrayinu-uspishnoyu-nashhadok-rodu-sheptytskykh/>

14. Khanstantynov V. *Zabezpechennia mizhkonfesiinoi tolerantnosti yak vazhlyvyi napriam rehionalnoi polityky* [Ensuring Interfaith Tolerance as an Important Direction of Regional Policy]. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/khanstantynov_zabezpechennia.pdf

15. *Khrystyianskyi pohliad na pryntsyyp "tolerantnosti"* [Christian View on the Principle of "Tolerance"]. URL: <http://www.laityugcc.org.ua/mirjani-v-suspilstvi/articles/xristijanskij-pogljad-na-princip-tolerantnosti.html>

16. *Shcho take dukhovni lidery tserkvy?* [What Are Spiritual Leaders of the Church?]. URL: <https://dalek.zirka.v.ua/ukraincyam/shho-take-dukhovni-lideri-cerkvi.html>

Andrii Mishchuk, Marianna Mishchuk. The Role of Religious Leaders (on the Example of the Ukrainian Greek Catholic Church) in Ensuring Religious Tolerance

The article examines the role of religious leaders (on the Example of the Ukrainian Greek Catholic Church) in ensuring and maintaining religious tolerance in contemporary society. The relevance of this topic is driven by the growing importance of interreligious dialogue, the increasing confessional diversity, and the need to develop effective mechanisms for preventing religious conflicts in a globalized world. Religious leaders are considered important actors in the socio-political process, capable of influencing the formation of believers' value orientations, social attitudes, and the level of interfaith interaction. Theoretical approaches to defining the concept of religious tolerance, its essential characteristics, and its main functions in ensuring social stability are analyzed. Particular attention is paid to the role of spiritual authorities in processes of social communication, the formation of a culture of dialogue, and the reduction of conflict potential in the religious sphere. It is emphasized that religious leaders act as intermediaries between religious communities and society, promoting the dissemination of ideas of mutual respect, tolerance, and coexistence. The article also considers practical examples of religious institutions' activities in the field of interfaith dialogue, as well as their impact on the formation of civic culture and social cohesion. It is determined that the effectiveness of ensuring religious tolerance largely depends on the level of responsibility of religious leaders, their openness to cooperation, and their capacity for constructive communication. The study concludes that religious leaders play a key role in strengthening interfaith peace and fostering a tolerant social environment. Their activities constitute an important factor in preventing religiously motivated conflicts and in developing a culture of mutual respect in multi-confessional societies.

Key words: religion, politics, religious leaders, religious tolerance, interfaith dialogue, confessional relations, religious pluralism, interreligious interaction, culture of tolerance.

Відомості про авторів:

Міщук Андрій – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії факультету історії, політології і міжнародних відносин, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Міщук Мар'яна – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук факультету історії, політології і міжнародних відносин, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Дата першого надходження статті до видання: 18.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026